

àmbits

de psicopedagogia

OBSERVACIÓ GRUPAL I ESTRATÈGIES DEL PROFESSORAT A SECUNDÀRIA

Ramon Coma i Dosrius

Psicopedagog, EAP B-28 Vallès Oriental

En aquest article pretenem explicar els passos que seguim en una observació psicopedagògica de grup i destacar-ne el fet que es puguin observar les estratègies que els professors posen en marxa. Per això exposem també algunes de les estratègies pedagògiques del professorat de secundària que hem pogut anar aplegant al llarg de diferents observacions.

1.- L'OBSERVACIÓ PSICOPEDAGÒGICA, UNA EINA

La valoració psicopedagògica basada en l'observació contextual és la que fa possible aplegar informació multifactorial i analitzar els sistemes d'interaccions humanes, la qual cosa conforma sempre una base més sòlida per a la reconducció dels problemes psicopedagògics. Per això una de les activitats pròpies dels assessors psicopedagògics consisteix en l'observació directa de l'alumnat encara que, sovint, les demandes insisteixen preferentment en l'anàlisi de situacions educatives respecte a un sol alumne. En aquest sentit, l'observació de tot un grup-classe i la seva dinàmica, pot aportar informació rellevant, permetent-nos entendre alguns dels interrogants que es plantegen en el procés de relacions i d'aprenentatge, tant individual com grupal.

Cal tenir en compte que, quan no hi ha tradició d'observar grups, cal vèncer primer les pors comunes. Les del propi psicopedagog observador, mancat potser d'instruments, de saber què observar, d'estar-hi poc avesat o la por d'alguns dels mateixos companys no habituats o també insegurs davant l'observació. A més, la tradició a secundària és molt de "càtedra" on cadascú es muntava la seva didàctica pròpia, a partir de la matèria, respectable i segurament eficient, però sovint poc compartida respecte els continguts transversals amb la resta del professorat, cosa que avui l'educació obligatòria, per la seva complexitat i canvis socials, demana superar.

Per això, s'ha de tenir clar que sempre hi ha un nivell d'inseguretat amb el que hem de viure perquè és propi del binomi ensenyament-aprenentatge. Forma part de la normalitat d'afrontar diferències individuals, perquè no hi ha mai dos alumnes iguals, ni dos grups semblants, ni les mateixes estratègies resulten sempre igual d'útils. Si integrem, amb afany de millora, aquesta inseguretat pròpia de l'ofici tenim molt de guanyat per afrontar els reptes que comporta la tasca educadora, grup darrera grup. Per tant l'observació grupal no té res a veure amb cap mena de fiscalització, ans el contrari, és un instrument que ens dóna més informació d'allò que passa durant el procés d'ensenyament/aprenentatge i ens ajuda a enriquir i millorar la intervenció educativa.

L'observació psicopedagògica d'un grup és una eina que pot contribuir de manera funcional al necessari debat professional i a l'adopció d'estratègies compartides en el marc de les reunions dels equips docents.

2.- QUÈ OBSERVEM?

Normalment es tracta de veure les interaccions que es produeixen dins el grup, entre els mateixos alumnes i entre aquests i el professorat, així com en relació als continguts d'aprenentatge. També hem de valorar la incidència de determinades necessitats educatives individuals en el conjunt del funcionament del grup-classe.

És important que s'observin diverses sessions durant una jornada i, si pot ser, durant més d'un dia. També garantir que observarem matèries diferents, no únicament les instrumentals. Així tenim en compte elements decisius com la incidència del cansament físic i mental entre una primera sessió del matí o la darrera, els canvis metodològics que poden suposar matèries diferents, la variació de les actituds dels alumnes en funció de

rols, etc. En definitiva, tenim l'oportunitat de posar-nos en la perspectiva no solament del professor si no també en la dels alumnes.

2.1. EL GRUP I LES INTERACCIONS

Cal veure si alguns alumnes requereixen adaptacions. Si predomina aquesta necessitat o només afecta a pocs casos individuals. Si hi ha algun alumne amb importants dificultats cognitives, d'aprenentatge, de lectura i escriptura. Si hi ha alumnes potencialment disruptius en funció del context i, si s'observen incidències conductuals importants, en quines situacions es desencadenen amb major freqüència. Com s'actua en aquests casos i com responen aquests alumnes, és a dir, quan accepten les normes, si entenen les instruccions, si poden fer algunes de les activitats proposades amb èxit.

Cal delimitar la xarxa de relacions que predomina. Pot ser útil fer-se un esquema senzill de la distribució dels llocs dels alumnes, establir les direccionalitats, feedbacks i lideratges predominants.

Hem de veure el clima social de la classe i els canvis que s'observin en funció del tipus d'activitat que es realitza i la gestió per part del professorat.

S'ha de considerar també la incidència de l'espai i la seva distribució, així com altres elements exògens (sorolls, temperatura, lluminositat, mida adequada de les taules, etc).

2.2. ELS HÀBITS

Es tracta d'observar si el grup té adquirides habilitats bàsiques de funcionament i organització grupal. Puntualitat, silenci, atenció i escolta, preparar el material, seure bé, respectar el torn de paraula, portar els deures i els materials, respectar el material.

Cal veure si les pautes que fomenten els professors són progressives i unívokes, és a dir, si es recalquen totes per igual, si algunes predominen per damunt d'altres, si algunes només s'exigeixen a determinades classes, o els alumnes les entren selectivament, etc..

2.3. LES ESTRATÈGIES DEL PROFESSORAT

Un dels aspectes primordials de l'observació, és la reflexió entorn a les necessitats educatives que el grup mostra, tot considerant les estratègies que poden ser més efectives segons el criteri de l'equip docent.

Els professors fan ús, conscient o no, d'estratègies molt potents i és important que les observacions, orientacions i propostes posin de relleu aquest fet enriquidor per al conjunt de l'equip, si es comparteixen.

A partir de la nostra experiència, volem destacar algunes de les estratègies que resultaven, en general, positives per la gestió de la classe. N'hem seleccionat 35. No vol ser una llista exhaustiva o ideal, atès que queda clar que en cada observació hi trobarem diferències contextuals, però pot servir de base per altres observacions i anàlisis per part de psicopedagogs i equips docents de secundària.

Quan fem el retorn a l'equip docent, les presentem amb un índex no exhaustiu de freqüència, entenent que quan és **Alta** la usaven majoritàriament els professors, quan és **Mitja**, la utilitzaven només alguns professors i quan és **Baixa**, només era utilitzada per algun professor. La varietat en l'ús i freqüència és lògica, en funció de la diversitat professional, però insistim que el que dona molt bons resultats és la reflexió que ens condueixi a acords a l'equip docent en funció de les característiques i la dinàmica de cada grup:

ALGUNES ESTRATÈGIES FUNCIONALS EN LA GESTIÓ I ORGANITZACIÓ DE LA CLASSE	Freqüència		
	A	M	B
- Aula organitzada en l'aspecte grupal, regles clares d'organització			
- Aula organitzada en l'aspecte grupal, regles clares d'organització, semblant a totes les classes observades			
- Equilibri entre activitat del professor i dels alumnes			
- Connexió i revisió amb aprenentatges i activitats anteriors			
- Record del treballat anteriorment amb participació			
- Es connecta el tema amb la realitat actual			
- Recollir les seves aportacions i reconduir el tema			
- Poc continguts, ben treballats, simplificació, se'ls dona seguretat			
- S'explica què es farà			
- S'explica com es farà, es donen instruccions clares, es fan comprovacions de comprensió.			
- S'espera a que hi hagi silenci per parlar			
- Es distribueixen tasques grupals i/o individuals			
- Es regulen els canvis d'activitat (escolta, treball personal, treball grupal, debat, quan acabi comença la classe,...)			
- Es controla amb ordre temporal la realització de tasques pendents o a realitzar durant la sessió			
- Es recorden hàbits i procediments generals (aixecar la mà, no aixecar-se,...).			
- To general de la veu suau per forçar silenci per escolta			
- Pujades esporàdiques en el to de la veu per reclamar atenció			
- Silenci i represa ("deia que...")			
- Anticipació a conductes disruptives o de desatenció (X. Vols alguna cosa?)			
- Moure's per tota la classe per sensació de control, ajudes individuals,...			
- Reforç emocional individual a algun alumne que el necessita periòdicament			
- Es recorda la necessària gestió del temps			
- Subdivisió del treball en parts abastables progressivament			
- Ajuda individualitzada			
- Pocs deures, s'assegura que els tenen clars			
- Es prioritzen hàbits per assolir-los progressivament (p. ex. Exigir el torn de paraula, tolerar més el com seuen ...)			
- Lectura intercalada i breu perquè les esmenes no es concentrin en una persona			
- Tolerar que corregeixin coses que s'adonen que no han fet bé, fent expressament com si no ho veiés, davant baixa autoestima			
- Assegurar la comprensió lectora			
- Freqüència de comentaris grupals positius			
- Freqüència de comentaris individuals positius			
- Freqüència de comentaris grupals negatius			
- Freqüència de comentaris individuals negatius			
- Combinació de recursos didàctics: explicacions orals, lectures, esquemes, materials audiovisuals, projectors, etc			

- Prevenció d'elements distorsionadors: Ex., prevenir menys soroll treient les cadires que sobren, prevenir excés d'excitació i aldarulls en els 5 minuts entre classes, amb presència i control indirecte d'un professor, preparar i comprovar prèviament el funcionament d'aparells audiovisuals... etc			
---	--	--	--

3.- ORIENTACIÓ DEL DEBAT I PROPOSTES DE L'EQUIP DOCENT

A partir de l'observació psicopedagògica del grup-classe podrem establir una reflexió professional que ens ajudi a considerar quines estratègies ens poden resultar més efectives en cada situació. Aquesta reflexió es pot organitzar amb una reunió de treball que inclogui la posada en comú d'allò que s'ha pogut observar; amb temps suficient, amb la participació de tot l'equip de professors del grup, del psicopedagog, del tutor i del coordinador de nivell o bé de cicle. És important la presència d'aquest darrer, perquè caldrà fer un seguiment dels acords als que s'arribi i una valoració posterior a la seva implementació.

De vegades l'observació es pot concretar en un informe, però no cal que sigui sempre així, dependrà de les circumstàncies, atès que l'important és posar en consideració de l'equip docent tot allò que s'ha pogut observar, aprenent a apreciar i valorar tot el que ja ens funciona i també el que podem millorar. Per tant, la reunió d'equip docent pot incloure a títol genèric tres punts bàsics:

- descripció d'allò que s'ha pogut observar respecte el grup en general (entrades i sortides, inicis, desenvolupament i acabaments de les classes, comportament general, sub-grups i lideratges, etc); respecte alguns alumnes en concret i la seva incidència positiva, negativa o neutra; sobre pautes i consignes i el seu funcionament; i sobre les estratègies dels professors que han resultat més funcionals.
- la consideració de les accions que són interessants de mantenir i de les que poden millorar la dinàmica del grup, el procés d'aprenentatge i els resultats del grup-classe en qüestió i, finalment,
- els acords que s'estableixen, amb la temporalització del seguiment i valoració posteriors.

El debat a l'equip docent sol ser molt positiu, ajuda a compartir allò que ens preocupa, a consolidar allò que veiem efectiu i a aprendre uns dels altres. Només això, per la confiança que aporta, ja és valuós, però el més important és que l'observació grupal ajuda a construir treball d'equip.

4.- CONCLUSIONS

L'observació grupal és una eina psicopedagògica que dóna informació als equips docents sobre la dinàmica, les interaccions i el procés d'aprenentatge dels alumnes i que complementa l'observació personal de cada docent. Així, aporta coherència a la intervenció tutorial i del conjunt de professors que intervenen en un grup-classe.

L'observació grupal ha de ser estructurada metodològicament i organitzada amb criteris tècnics que en defineixin clarament la intencionalitat.

Quan hem anat implementant l'observació grupal a secundària i, a partir d'aquesta, l'intercanvi enriquidor a les reunions dels equips docents, hem vist que, com a

professionals, definíem amb més consens les necessitats educatives dels grups-classe i podíem establir una línia coherent d'estratègies educatives més compartides.

Paral·lelament, hem vist que pot incidir en una major confiança i seguretat personal dels professors, tot afavorint un clima d'equip més positiu davant la pressió diària dels problemes que afronta la docència.

desembre 2001